

УДК 378.018.55: 78.083.6

**DEVELOPMENT OF IMPROVISATION SKILLS IN MUSIC EDUCATION
РОЗВИТОК НАВИЧОК ІМПРОВІЗАЦІЇ В МУЗИЧНІЙ ОСВІТІ****Baldueva M.S. / Болдуєва М. С.***магістрантка кафедри інструментального виконавства та музичного мистецтва естради***Stotika O.V. / Стотика О. В.***кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри інструментального виконавства
та музичного мистецтва естради
Мелітопольський державний педагогічний
університет імені Богдана Хмельницького*

***Анотація.** В даній роботі розглядаються і розкриваються базові основи для освоєння дітьми імпровізації на музичних заняттях. Опора на досвід педагогів, які досліджують цей напрям, допомагає нам узагальнити матеріал і знайти найлегші шляхи, щоб навчити дітей імпровізувати. Важливо звернути увагу на психологічні аспекти, завдяки вивченню яких краще розуміємо, які зусилля потребуються у цьому напрямку від викладача задля отримання позитивного результату.*

***Ключові слова.** імпровізація, музичне виховання, методика, навички, уміння, практика, навчальний процес, музикування.*

Імпровізація можлива в поезії, музиці, танці, театральному мистецтві та ін. Історія виникнення та розвиток імпровізації на професійному рівні відноситься до народної творчості. У різні часи існували співці, основою виступів яких були імпровізації. Наприклад, давньогрецькі Аеди, західноєвропейські шпільмани, російські билин, українські кобзарі, казахські і киргизькі акини і ін. В професійному мистецтві найбільшого розвитку набули поетичні, музичні та хореографічні імпровізації. На думку Добровольської Л. В. та Тагильцева Н. Г. імпровізаційність - це найважливіша якість побутування кращих зразків фольклору. Імпровізаційність проявляється в процесі вивчення дітьми музичного матеріалу. На думку авторів, «тільки відчувши себе причетним до процесу створення і озвучування пісні, інструментального награвання, пишучи власні варіанти мелодії, підголоски до неї, «складаючи» композицію, виконавський план пісні, дитина зможе перейнятися думкою про те, що творчість невідомих композиторів і виконавців народних зразків музичного фольклору нерозривно в своїй єдності». [4, с 146].

У сучасній музичній практиці імпровізація має істотне значення і властива багатьом напрямкам і течіям. Б.М. Рунін стверджував, що на першому місці стоїть не чисто музичний аспект, а перш за все психоемоційний. На думку автора для успішного навчання імпровізації необхідне бажання і воля, як для учня, так і особливо для педагога. Автор зазначає, що бажання у дітей є завжди, особливо на початковому етапі, однак не завжди достатньою мірою виявляються вольові зусилля. Так само автор згадував, що головною умовою в проведенні уроків імпровізації, як форми спонтанного творчого самовираження учня, є наявність психологічного комфорту [5]. Особливо це є необхідним з «затиснутими» дітьми, які мають не такий великий запас висловлення емоцій.

Скутість у дітей пов'язана з декількома причинами, перш всього страхом не бути кращим; а раптом не вийде; слабким рівнем підготовкою гри на інструменті, тим самим - страх інструменту; неволодінням вокальними або інструментальними навичками належною мірою для втілення своїх задумів, низьким рівнем теоретичної підготовки і т.д.

Навчання імпровізації не повинно бути одностороннім. У процесі навчання імпровізації дитина не повинна чути «у тебе неправильно», «ти неправий» та інші негативні висловлювання. Якщо в учня щось не виходить, то необхідно запропонувати йому спробувати інші варіанти, підказати, але не робити за нього. Як і Рунін Б.М., Данчинов Є.В. зазначає, що психоемоційна атмосфера на заняттях імпровізацією дуже важлива. Необхідно показувати учневі його творчі успіхи, хвалити за прояв нестандартного підходу у вирішенні музичних завдань. За словами Данчинова Є.В., «... йдучи з уроку, будь-який учень повинен відчувати завоювання нової висоти в мистецтві імпровізації (навіть якщо реально цієї висоти і не було), інакше домашньої роботи за інструментом може і не бути. Дитина, якщо вона "здивувала" педагога, також хоче вразити своїми досягненнями і батьків [3, с. 31].

М.Н.Голенкова розглядає імпровізацію як спільне музикування педагога і учня. На її думку в спільній творчості є психологічний і емоційний ефект - ефект успіху. Я можу як педагог, і дитина себе почуває музикантом «на рівних» з педагогом.

Спільна творчість, а особливо спільна імпровізація, в процесі якої педагог і дитина повинні відчувати один одного як музиканти, їх спільне бажання зробити музичну композицію цілісною, завершеною, дозволяє швидше формувати навички імпровізації у дитини, сприяє розвитку потреби в цій діяльності [1]. Заняття з імпровізації можуть проходити як в індивідуальній, так і в груповій формі. Під час навчання в груповій формі необхідно звертати увагу на ряд умов: кількість дітей в групі обмежена (максимум 3-4 учня); вправи учнями виконуються по черзі і кожен раз в різній послідовності. Групова форма навчання на думку багатьох авторів дуже зручна. Дана форма дозволяє учням слухати варіанти інших дітей, що є одним із прийомів навчання імпровізації, так як діти не тільки повинні чути себе, а й вміти чути інших і аналізувати.

Наступний позитивний момент групової форми - це ансамблеве музикування як з педагогом, так і зі своїми друзями. Використання гри «карусель» на заняття дозволяє дитині показати свій рівень музичної імпровізації, а педагогу - оцінити кожную дитину при виконанні групового завдання. На думку Л. Б. Богоявленської, заняття імпровізацією є одним із засобів ознайомлення і залучення дитини до теоретичних основ музики. При навчання імпровізації освоєння музичного матеріалу йде відразу через звучання і через звукове враження. Як зазначає автор, знання теоретичного характеру зазвичай представлені в процесі навчання схематично, «сухо» і дітям стає нецікаво, у них згасає інтерес до музичної діяльності. Первинним, на думку Богоявленської, має бути звукове враження, яке повинно зацікавити учня своїм образним ефектом, незвичністю музичних барв і т. д.

Саме це, зазначає автор, має зацікавити дитину і спрямувати на подальше пізнання. Їй повинно бути цікаво як це написати, як це оформити і записати в нотному редакторі. «Звукоподібна інтрига» - це потужний стимул творчої, а найголовніше, пізнавальної активності учня. Одним з найважливіших стимулюючих факторів, на думку Богоявленської, є позаурочна форма роботи. Вона зазначає, що імпровізація і концерти тісно пов'язані між собою [2].

Музика освоюється дітьми через звуки, а не через ноти. Наступний етап - це напрацювання певного схематичного досвіду. А саме діти складають всілякі каталоги фактур, моделей форм, орнаментики, гармонійних оборотів і т. д. У своїх роботах І.Г. Кольцовський говорить про те, що імпровізація - це предмет активно творчий з найперших занять. Художньо-пошукова робота учня і педагога стає найголовнішою рисою протягом всього курсу. На думку автора під час навчання імпровізації не може бути одного універсального методу. Кожен педагог використовує свої напрацювання, свою педагогічну майстерність, яка ґрунтується на досвіді роботи, на методиках навчання імпровізації, на різних прийомах і методах, запозичених з інших напрямків, а також на бажаннях і думках дитини.

Для того, щоб дитина могла скласти, імпровізувати необхідно розвинути відчуття ладу, музично-слухові уявлення, почуття ритму, тобто основні музичні здібності. Поряд з музичними здібностями для творчості необхідно мати добре розвинену уяву, фантазію, вільне орієнтування в незвичних ситуаціях, вміння застосовувати свій досвід у нових умовах. Успішність творчих проявів у вокальній діяльності дітей залежить від співочих навичок, таких як чистота інтонування, дикція, емоційне виконання і передача художнього образу.

Існують певні методики і методичні рекомендації, в яких вказуються вправи з різних естрадних скетових шкіл, таких як «BobStoloffvocalimprovisation ритмічні етюди» і «BobStoloffvocalimprovisation 2». Також існує методика імпровізаційних вправ «MicheleWeirvocalimprovisation». Тут вокальна імпровізація призначена для будь-яких джазових і виконавців-початківців.

Дитина повинна імпровізувати свою власну мелодію. Але яскрава ілюстрація пісень обов'язково має бути орієнтиром для учнів в їх творчих пошуках. Ускладнення йде від імпровізації учнями найпростіших послівок, перегуків до музичних питань і відповідей (викладач співає музичні запитання, а учні імпровізують відповіді на поставлений текст), а потім діти самі зможуть скласти найпростіші мелодії на поетичний текст будь-якого характеру.

Висновки.

Таким чином, завданням сучасних викладачів є не просто навчити дитину співати з нот або завдяки слуху запам'ятовувати улюблені пісні, а розвинути в них свободу виконання, яка особливо досягається через освоєння імпровізації. Головне – одразу розкрити в дітях бажання до цього, зацікавити їх і ні в якому випадку не образити некоректною критикою. Освоюючи імпровізацію, діти отримують поштовх до самопізнання і самовдосконалення шляхом відчуття самого себе.

Література:

1. Без І. Д. Проблема методів виховання в сучасній школі// Педагогіка і психологія: Вісник АПН України, 1996. – № 4. – С.136-148.
2. Богоявленська Л.Б. Шляхи творчості. М.: Просвещение, 1981. 85 с
3. Данчинов Є. Ю. Формування навичок імпровізації у молодших школярів. М.: Просвещение, 2002. 53 с.
4. Добровольська Л. В., Тагильцева Н.Г. Ідеї казахських філософів минулого в музичному вихованні школярів Республіки Казахстан // Известия Уральского государственного университета. Серия 1. Проблемы освіти, науки і культури. 2010. 145-149 с.
5. Рунін Б. М. Про психологію імпровізації. М.: Збірник. – Л., 2001. 65 с.

***Annotation.** This paper considers and reveals the basic foundations for children to learn improvisation in music lessons. Relying on the experience of educators who research this area helps us to summarize the material and find the easiest ways to teach children to improvise. It is important to pay attention to the psychological aspects, through the study of which we better understand what efforts are required in this direction from the teacher to get a positive result.*

***Key words.** Improvisation, music education, methods, skills, abilities, practice, educational process, making music.*